

Bankacılık Yükümlülüklerinin Vergi Uyumu: BSMV

Yasemin Arıman^a

ÖZET

Amaç – Bu çalışmanın amacı Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV)'ni vergi uyumu bakış açısıyla ele almaktır. Bu amaç doğrultusunda BSMV'nin içinde bulunduğu vergi sınıflandırmasında varlığını sürdürmesinin yararı var mıdır? ve Türkiye'de BSMV vergi uyumu durumu nedir? sorularına da cevap aranmaktadır.

Tasarım/veri/metodoloji – Çalışmada 2006-2022 yılları BSMV ile ilgili bazı veriler için Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) verilerinden yararlanılmış olup nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yönteminden yararlanılmıştır.

Bulgular – BSMV için kanun metninin karmaşık ve okunabilirlik düzeyinin zor olduğu ve dolaylı vergi sınıflandırmasında olması nedeniyle mükelleflerin bu durumdan rahatsız olduğu, merkezi yönetim gelirleri içerisinde BSMV tahakkuk ve tahsilat miktarının neredeyse eşit artış- azalış gösterdiği tespit edilmiştir. BSMV'nin dolaylı vergi sınıflandırmasında varlığını sürdürmesinin yararlı olduğu ve BSMV vergi uyumunun yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Özgünlük/değer – Gelir vergisi, kurumlar vergisi, KDV, MTV, ÖTV gibi vergiler birçok yönden çalışmaların araştırma konusu olmuştur. BSMV'yi vergi uyumu bakış açısıyla konu edinen çalışma sayısının az olduğu ve BSMV için ikincil verilerle çalışmalarda ele alınmadığı bilinmektedir. Bu nedenle çalışma bu yönüyle literature katkı sağlar niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: BSMV, Vergi Kanunu, Vergi Teorisi, Vergi Uyumu.

Tax Compliance of Banking Liabilities: BITT

ABSTRACT

Purpose – This study aims to analyze the Banking and Insurance Transactions Tax (BITT) from a tax compliance perspective. It examines whether it is beneficial for BITT to remain in its current tax classification, as well as explores the BITT tax compliance situation in Türkiye.

Design/data/methodology – The study utilized Turkish Statistical Institute (TÜİK) and Revenue Administration (GİB) data to gather information on BITT from 2006 to 2022. An analysis of documents was conducted as part of the qualitative research methodology employed in this study.

Findings – The law text for BITT is intricate and challenging to comprehend and difficult to read, causing discomfort for taxpayers who view it as an indirect tax. The accrual and collection of BITT within central government revenues increase or decrease almost equally. It has been found advantageous to classify BSMV as an indirect tax due to high compliance levels.

Originality/value – In research has examined various taxes including income tax, corporate tax, VAT, MVT and SCT. However, there is limited research focusing on BITT from a tax compliance perspective and it has not been addressed with secondary data. It is expected that this gap in the literature will be filled with this study.

Keywords: BITT, Contribution Theory, Tax compliance, Tax Law.

1. Giriş

İnsanların toplu halde yaşamaları ortak ihtiyaçların doğmasına neden olmuştur. İlk ortak ihtiyaçlar diplomasi, adalet ve güvenlik olarak sıralanabilir. Her ne kadar bu ihtiyaçlar ilk ortak ihtiyaçlar olarak görülse de bu ihtiyaçlar şiddetini artırarak günümüze ulaşmıştır. Ukrayna-Rusya ve Filistin-İsrail arasında süren savaşlar bu ihtiyaçların şiddetini ve önemi gösteren en bilinen kanıtlardır.

Devletler üstlendikleri görevleri yerine getirmek için finansmana ihtiyaç duymaktadır. Vergi bu finansman kaynaklarından biri ve en önemlisidir. Gerçek veya tüzel kişiler kendiliğinden vergisel yükümlülüklerini yerine getirebileceği gibi devletin zor kullanması ile de yerine getirebilir. Her iki durum vergi uyumu olarak anılmakta olup mükellefin vergisel yükümlülüklerini yerine getirme şekline göre gönüllü veya zorunlu vergi uyumu adını almaktadır.

Vergiler için birden fazla sınıflandırma yapmak mümkündür. Bu sınıflandırmalar arasında en bilinenlerden biri dolaylı-dolaysız vergi sınıflandırmasıdır. Dolaylı vergiler mükellef tarafından hissedilmelerinin güç olması, yansıtılmalarının ve tahsil edilmelerinin kolay olması yönünden dolaysız vergilere göre daha fazla tercih edilmektedir. Dolaysız vergiler ise özellikle vergi adaletini sağlamada daha etkili olduğu için tercih edilmektedir. Dolaysız vergilerin tahsilatının dolaylı vergilere kıyasla daha güç olduğu da literatürde kabul görmektedir.

BSMV bankaların yük ve yükümlülüklerinden biridir. Aynı zamanda devletin diğer vergiler gibi gelir kaynaklarından biridir. Bu çalışmanın amacı bankaların yük ve yükümlülüklerinden biri olan BSMV'yi vergi uyumu bakış açısıyla ele almaktır. Bu amaç doğrultusunda nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi yöntemi tercih edilmekte olup BSMV'nin içinde bulunduğu vergi sınıflandırmasında varlığını sürdürmesinin yararı var mıdır? ve Türkiye'de BSMV vergi uyumu durumu nedir? sorularına cevap aranmaktadır.

2. Kavramsal ve Yasal Çerçeve

Çalışmada kullanılan BSMV ve vergi uyumu kavramlarının neyi ifade ettiğine ve BSMV'nin yasal dayanağına aşağıda yer verilmektedir.

2.1. Kavramsal Çerçeve

Vergi, mali gücü bulunan gerçek veya tüzel kişiler ile devlet arasındaki en güçlü bağlardan biridir. Bu bağ toplumun ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetlerin finansmanı için önem arz etmektedir. Devlet bu bağı bazı durumlarda zor kullanarak korumak zorundadır. Bu durumlar beyannamenin zamanında verilmemesi, beyannamenin zamanında verilmesine rağmen tam verilmemesi, beyannamenin tam ancak zamanında verilmemesi, mükellefin diğer vergisel yükümlülüklerini idarenin tespitleri üzerine yerine getirmesi vb. olarak sıralanabilir. Devletin zor kullanarak mükelleflerin vergisel yükümlülüklerini yerine getirmesini sağlaması zorunlu vergi uyumu olarak anılmaktadır. Buna karşın mükelleflerin kendiliğinden vergisel yükümlülüklerini doğru (Cullis ve Lewis, 1997, s. 310; Tunçer, 2002, s.125) tam ve zamanında yerine getirmesi gönüllü vergi uyumu olarak anılmaktadır.

BSMV bir finansal işlem vergisi olup birden fazla mükellefi bulunmaktadır. Bu

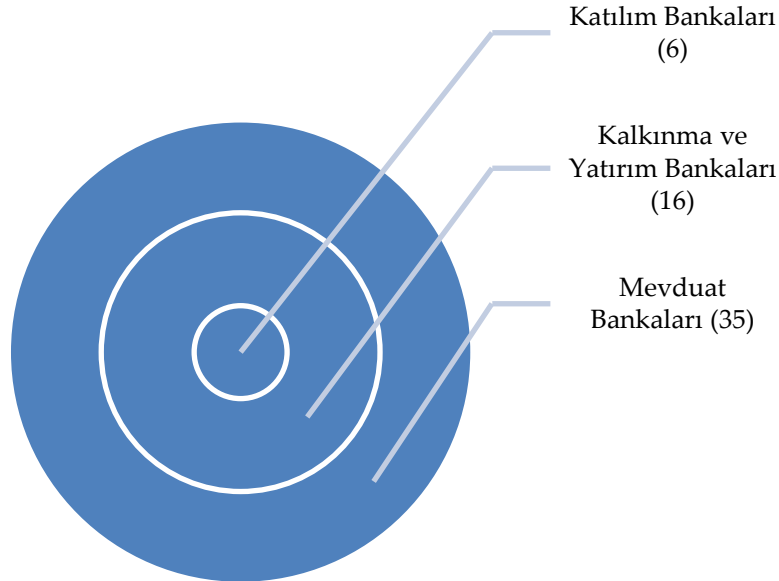
mükelleflerden biri de bankalardır. Banka “Faizle para alıp veren, kredi, iskonto, kambiyo işlemleri yapan, kasalarında para, değerli belge, eşya saklayan ve ticaret, sanayi, ekonomi alanlarında çeşitli etkinliklerde bulunan kuruluş” ve “Bankacılık işleminin yapıldığı yapı” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2023). Bankalar “ekonomide fon akışını sağlamak dışında kaydi para yaratmak, para ve maliye politikalarının yürütülmesine yardımcı olmak, gelir ve servet dağılımını etkilemek gibi ekonomi açısından önemli” fonksiyonlarını da yüklenmektedir Yetiz (2016, s. 107).

Şekil 1’e göre Haziran 2023’de 57 banka vardır. Bunlardan 35’i mevduat bankası olup bunların 5’i kamu, 9’u yerli özel ve 21’i yabancısıdır. 6’sı katılım bankası olup bunların 3’ü kamu ve diğer 3’ü yabancısıdır. 16’sı kalkınma ve yatırım bankası olup bunların 4’ü kamu, 8’i yerli özel ve 4’ü yabancısıdır.

11.12.2023 tarihi itibarıyla gruplar bazında banka sayıları şu şekildedir: Türkiye bankacılık sistemi 55, mevduat bankaları 35, kamusal sermayeli mevduat bankaları 3, özel sermayeli mevduat bankaları 10, tasarruf mevduatı sigorta fonuna devredilen banka 1, yabancı sermayeli bankalar 21, Türkiye’de kurulmuş yabancı sermayeli bankalar 16, Türkiye’de şube açan yabancı sermayeli bankalar 5, kalkınma ve yatırım bankaları 20, kamusal sermayeli kalkınma ve yatırım bankaları 3, özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankaları 14, yabancı sermayeli kalkınma ve yatırım bankaları 3 (TBB, 2023).

Türkiye’de toplam banka sayısı: 2012 ve 2013 yılında 49, 2014 yılında 51, 2015 ve 2016 yılında 52, 2017 yılında 51, 2018 yılında 52, 2019 yılında 53, 2020 yılında 54, 2021 yılında 55, 2022 ve 2023 yılında 57’dir (BDDK, 2023).

Şekil 1. Türkiye’de Banka Sayıları

Kaynak: BDDK, 2023

BSMV’nin varlık nedeni diğer vergiler gibi ekonomik olup öncelikli amacı tüm finansal işlemleri vergilendirmek ve devlete finansman kaynağı sağlamaktır. 1926 yılından beri BSMV Türkiye’de varlığını sürdürmektedir.

BSMV dolaylı vergi kategorisinde sınıflandırılmaktadır ve 6802 sayılı Gider Vergileri

Kanununda düzenlenmiştir. BSMV oranlarına aşağıda Tablo 1’de yer verilmektedir.

Tablo 1. Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi Oranı

BANKA VE SİGORTA MUAMELELERİ VERGİSİ ORANI	
(98/11591 sayılı BKK)	
a) Bankalararası mevduat muameleleri sonucu lehe alınan paralar üzerinden	% 1
b) Bankalar ile 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa göre kurulan aracı kurumlar arasındaki borsa para piyasası muameleleri sonucu lehe alınan paralar üzerinden	% 1
c) (2009/15398 sayılı B.K.K. ile değişen fıkra Yürürlük; 01.10.2009)Devlet tahvili, gelire endeksli senetler ve Hazine bonoları ile Toplu Konut İdaresi, Kamu Ortaklığı İdaresi ve Özelleştirme İdaresince çıkarılan menkul kıymetlerin geri alım ve satım taahhüdü ile iktisap veya elden çıkarılması karşılığında lehe alınan paralar üzerinden	% 1
d) (2009/15398 sayılı B.K.K. ile değişen fıkra Yürürlük; 01.10.2009)Devlet tahvili, gelire endeksli senetler ve Hazine bonoları ile Toplu Konut İdaresi, Kamu Ortaklığı İdaresi ve Özelleştirme İdaresince çıkarılan menkul kıymetlerin vadesi beklenilmeksizin satışı nedeniyle lehe alınan paralar üzerinden	% 1
e) Kambiyo muamelelerinde satış tutarı üzerinden	% 2
Aşağıda sayılan kambiyo muamelelerinde satış tutarı üzerinden	
1) Bankalar ile yetkili müesseselerin kendi aralarında veya birbirlerine yaptıkları kambiyo satışları,	
2) Hazine ve Maliye Bakanlığına yapılan kambiyo satışları,	
3) Döviz kredisinin ödenmesine yönelik olarak, döviz kredisi kullanılan ya da kullanımına aracılık eden banka tarafından kredi borçlusuna yapılan kambiyo satışları,	
4) Sanayi sicil belgesini haiz işletmelere yapılan kambiyo satışları,	
5) İhracatçı Birliklerine üye olan ihracatçılara yapılan kambiyo satışları,	0
6) Bankacılık Kanunu uyarınca finansal kuruluş faaliyeti kabul edilen faaliyetlerden en az birini yapan yurt dışında mukim kuruluşlara yapılan kambiyo satışları,	
7) (5349 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı (Yürürlük; 23.03.2022) ile eklenen bent) 14/1/1970 tarihli ve 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanununun 4 üncü maddesinin üçüncü fıkrasının (I) numaralı bendinin (g) alt bendi hükmüne istinaden Türk lirası mevduat ve katılma hesaplarına dönüşümün desteklenmesi kapsamında açılan Türk lirası hesapların vade sonu hesap bakiyesi kullanılmak suretiyle hesap sahiplerine ilgili banka tarafından yapılan kambiyo satışları,	
f) (2010/1182 sayılı B.K.K ile eklenen Yürürlük:29.12.2010 ve 2011/1854 sayılı B.K.K. ile değişen fıkra Yürürlük; 29.06.2011) Yurt içinde Türk Lirası cinsinden ihraç edilen tahviller ve varlık kiralama şirketleri tarafından ihraç edilen kira sertifikalarının geri alım ve satım taahhüdü ile iktisap veya elden çıkarılması karşılığında lehe alınan paralar üzerinden	% 1
g) (2010/1182 sayılı B.K.K ile eklenen Yürürlük:29.12.2010 ve 2011/1854 sayılı B.K.K. ile değişen fıkra Yürürlük; 29.06.2011) Yurt içinde Türk Lirası cinsinden ihraç edilen tahviller ve varlık kiralama şirketleri tarafından ihraç edilen kira sertifikalarının vadesi beklenilmeksizin satışı nedeniyle lehe alınan paralar üzerinden	% 1
ğ) (7345 sayılı CK ile eklenen bent; Yürürlük 7.7.2023) Tüketici kredilerinde lehe alınan paralar üzerinden	% 15
h) Diğer banka ve sigorta muamelelerinde lehe alınan paralar üzerinden	% 5

Kaynak: TÜRMOB, 2023

2.2. Yasal Çerçeve

BSMV Cumhuriyet Döneminin en uzun süreli ve günümüzde de uygulanan vergisi (Güneri, 1987, s. 53) olmakla birlikte kronolojik sıralaması şu şekildedir (Kirman, 1995, s. 3): (1926) 735 sayılı Umumi İstihlak Vergisi, (1927) 1039 sayılı Muamele Vergisi Hakkında Kanun, (1931) 1860 sayılı Muamele Vergisi Kanunu, (1931) 2430 sayılı Muamele Vergisi Kanunu, (1940) 3843 sayılı Muamele Vergisi Kanunu, (1956) 6802 sayılı Gider Vergisi Kanunu.

T.C. 1982 Anayasası Dördüncü Bölüm “Siyasi Haklar ve Ödevler” başlığı altında yer alan madde 73 vergi ödevini düzenlemekte olup aşağıdaki gibidir:

Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür.

Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır.

Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır.

Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin muaflık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi Bakanlar Kuruluna verilebilir.

T.C. Anayasası madde 73’e göre “Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır”. Buna göre 6802 sayılı BSMV Gider Vergileri Kanununun İkinci Kısım (“Hizmet vergileri”) Birinci Bölüm (“Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi”) başlığı altında düzenlenmekte olup Ek 1’deki gibidir.

3. Literatür

Finansal hizmetlerin vergilendirilmesi gerektiğini düşünen bilim insanları yanında gerekmediğini düşünen bilim insanlarının da olduğu ve bu nedenle literatürde kabul gören bir düşünce bulunmadığı bilinmektedir (Can, 2018, s. 62).

Kimi zaman yük, çoğunlukla yükümlülük olarak anılan vergi, vergiyi doğuran olaya göre sınıflandırılmaktadır. BSMV ilk olarak banka ile ilgili bir çağrışım yapmaktadır. Şüphesiz BSMV banka için bir yük ve yükümlülüklerden biridir. Bankaların tabi olduğu yük ve yükümlülükler aşağıda Tablo 2’de yer verilmektedir.

BSMV sadece bankaların yük ve yükümlülükleri arasında değildir. BSMV’nin yük ve yükümlülük olduğu mükellefler 6802 sayılı kanuna uygun olarak şu şekilde sıralanabilir: Bankalar, Sigorta Kuruluşları, Aracı Kurumlar, Döviz Büfeleri, Faktoring Şirketleri, İkrazaçılık, Finansman Şirketleri, Yatırım Fonu ve Yatırım Ortaklıkları (Seyhan, 2008, s. 143). Devlet için bir gelir kaynağı olan BSMV, mükellefler açısından katlanılması gereken bir yük, maliyettir (Tanrıverdi, 2020, s. 6). BSMV bir hizmet vergisi niteliği taşımakta olup temel amacı, mükellefleri ile ilişkiye giren gerçek veya tüzel kişileri vergilendirmektir. Çoğu zaman bu amaç gerçekleşmekte olup mükellefler ödemiş oldukları bu vergiyi ilişkide bulunduğu gerçek veya tüzel kişilere kolaylıkla yansıtabilmektedir (Çağan, 1976, s. 27).

Tablo 2. Bankaların Tabi Olduğu Vergisel Yük ve Yükümlülükler

Gelir Vergisi	Gelir Üzerinden Alınan Vergiler
Kurumlar Vergisi	Gelir Üzerinden Alınan Vergiler
Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	İşlem Vergisi
Damga Vergisi	İşlem Vergisi
Katma Değer Vergisi	Harcama Üzerinden Alınan Vergi
Emlak Vergisi	Servet Vergisi
İlan ve Reklam Vergisi	Belediye Vergisi
Çevre Temizlik Vergisi	Belediye Vergisi
Motorlu Taşıtlar Vergisi	Servet Vergisi
Taşıtlar Alım Vergisi	Harcama Üzerinden Alınan Vergi
Harçlar	Harç
Kaynak Kulandırım Destekleme Fonu	Fon
Veraset ve İntikal Vergisi	Servet Üzerinden Alınan Vergi
Değerli Kağıtlar Kanunu	İşlem Vergisi

Kaynak: Altınsoy, 2010, s.9

Gelir vergisi, kurumlar vergisi, KDV, MTV, ÖTV gibi vergiler birçok yönden çalışmaların araştırma konusu olmuştur (Bülbül ve Orkunoğlu, 2009; Gürdal vd. 2016; Öner ve Cural, 2019; Arslan, 2020). BSMV'yi vergi uyumu bakış açısıyla konu edinen çalışma sayısının az olduğu ve BSMV için ikincil verilerle çalışmalarda ele alınmadığı bilinmektedir.

Vergilerin devletin finansman kaynaklarından biri olmalarının ötesinde devlet politikalarının amaçlarına ulaşmasını destekleme görevi de vardır. Buna göre BSMV devlet için sadece bir gelir kaynağı olarak görülmemelidir. Aynı zamanda devletin sosyal adaleti sağlayıcı politika araçlarından biri olarak da görülmelidir (Öz, 2022, s. 1061).

Gider Vergileri Kanunu 1956 yılında kabul edilmiştir. Sonrasında bu kanunda ilgili yıllar koşullarına ve devlet politikalarına uyum için birçok değişiklik yapılmıştır. Yelman (2021, s.162) Ateşman okunabilirlik formülü ile analiz ettiği harcama vergilerinden biri olan BSMV için ilgili kanun metinlerine bakıldığında, en karmaşık ve okunabilirlik düzeyinin en zor olduğu vergi kanununun BSMV olduğu bununla birlikte lisansüstü mezunlar tarafından kolay bir şekilde okunabilir olduğu tespitini yapmıştır.

BSMV karşısında Denizli merkez ilçede mükelleflerin tutum ve davranışlarının değerlendirildiği 300 kişinin katılımcı olduğu anket çalışmasında (Kaçar & Çetin Gerger, 2021, s. 72) "BSMV kanunu anlaşılır bir şekilde hazırlanmıştır" ifadesine katılımcıların sadece % 20,6'sı katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum beyanında bulunmuştur. İlgili literatürde doğrudan BSMV ve vergi uyumunu konu alan Kaçar & Çetin Gerger çalışmasında (2021, s. 72) "BSMV'nin dolaylı bir vergi olması beni rahatsız etmektedir" ifadesine katılımcıların yarısı katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum beyanında bulunmuştur.

4. Yöntem

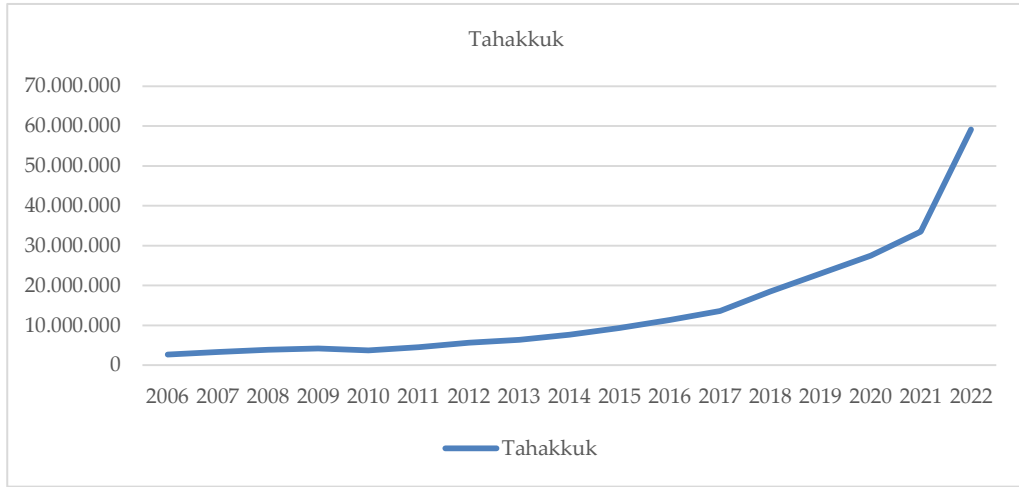
Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi yönteminden yararlanılmaktadır. Çalışmanın amacına uygun olarak öncelikle kavramsal ve yasal çerçeve belirlenmiştir. Bankaların birden fazla yük ve yükümlülüğü bulunması ve bir makalede incelenemeyecek kadar çok olmaları nedeniyle çalışma bankaların yük ve yükümlülüklerinden sadece biri olan BSMV ile sınırlandırılmıştır. Sonrasında BSMV ile

ilgili bazı veriler TÜİK ve GİB web sayfaları aracılığıyla elde edilmiş, literatürde bulunan çalışmalar incelenmiş ve bu çalışmalar BSMV ve vergi uyumu bakış açısıyla analiz edilmiştir. Son olarak vergi uyumunun artırılması için politika yapıcılara yönelik bazı öneriler geliştirilmiştir.

5. BSMV ile İlgili Veriler

BSMV ile ilgili bazı veriler, BSMV'nin zaman içerisindeki değişimini vergi uyumu bakış açısıyla analiz etmek için elde edilmiştir. Bu verilere aşağıda grafik 1, 2, 3 ve tablo 3'te yer verilmektedir.

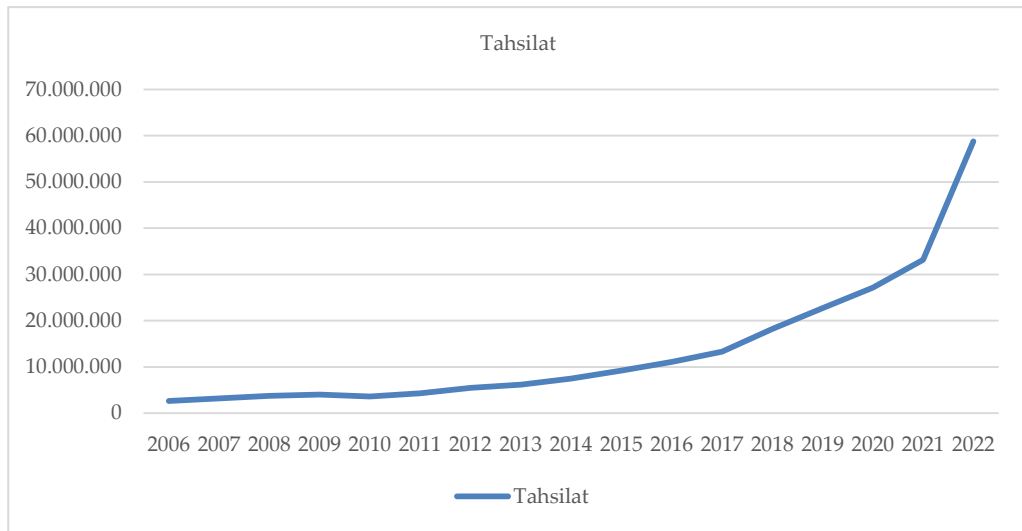
Grafik 1. Merkezi Yönetim Gelirleri Tahakkuk/ BSMV (TL)

Kaynak: GİB, 2023

Grafik 1'e göre merkezi yönetim gelirleri içinde BSMV tahakkuk miktarı (TL) 2017 yılı sonrasında yüksek miktarda artış göstermektedir.

Grafik 2. Merkezi Yönetim Gelirleri Tahsilat/ BSMV (TL)

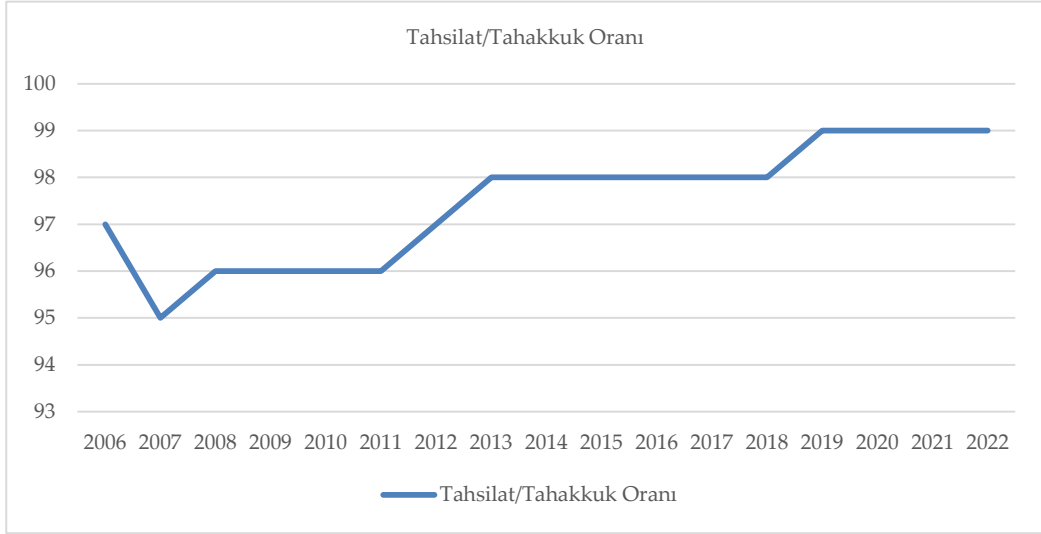

Kaynak: GİB, 2023

Grafik 2'ye göre merkezi yönetim gelirleri içinde BSMV tahsilat miktarı (TL) 2017 yılı sonrasında yüksek miktarda artış göstermektedir. Grafik 1 ve 2 birlikte

değerlendirildiğinde merkezi yönetim gelirleri içerisinde BSMV tahakkuk ve tahsilat miktarının neredeyse eşit artış gösterdiği söylenebilir.

Grafik 3. Merkezi Yönetim Gelirleri Tahsilat/Tahakkuk Oranı*/ BSMV (%)

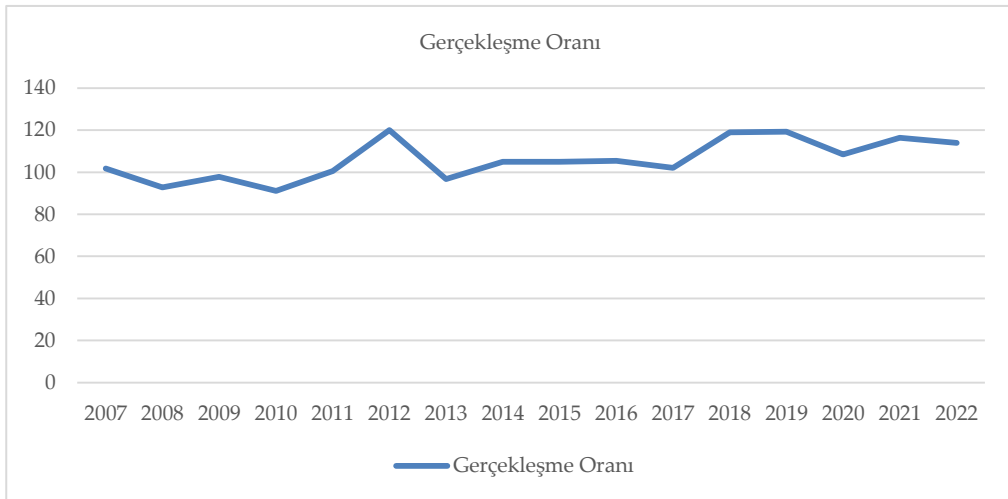

Kaynak: GİB, 2023

*Merkezi yönetim BSMV Tahsilat ve Tahakkuk verileri kullanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

Grafik 3'te vergi uyumu göstergelerinden biri olan tahsilat/tahakkuk oranına yer verilmektedir. Buna göre merkezi yönetim gelirleri içinde BSMV tahsilat/tahakkuk oranının yüksek olduğu ve dolayısıyla vergi uyumunun yüksek olduğu söylenebilir. Ayrıca 2019 yılı ve sonrası için BSMV vergi uyumunun neredeyse tam olduğu söylenebilir.

Grafik 4. Merkezi Yönetim Gelirleri Gerçekleşme Oranı/ BSMV (%)

Kaynak: GİB, 2023

Not: Gerçekleşme oranı: Tahsilat/ Bütçe Tahmini oranını ifade etmektedir.

Grafik 4'e göre merkezi yönetim gelirleri içinde BSMV gerçekleşme oranı 2007, 2011, 2012, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021 ve 2022 yıllarında % 100 üzerindedir. Bunun yanı sıra BSMV gerçekleşme oranı 2008, 2009, 2010 ve 2013 yıllarında da % 90 üzerindedir.

Tablo 3. Kişi Başı GSYH ve Merkezi Yönetim Gelirleri/ BSMV (%)

Yıllar	GSYH*		Merkezi Yönetim Gelirleri/ BSMV**		
	Kişi Başı GSYH Değişim Oranı (TL)	Kişi Başı GSYH Değişim Oranı (\$)	Tahsilat Artış (TL)	GSYH Payı (TL)	Merkezi Yönetim Gelirleri Tahsilatı Payı (TL)
2006	15,5	8,1	31,8	0,33	1,4
2007	10,2	22,1	20,8	0,36	1,52
2008	11,5	13,2	17,1	0,37	1,6
2009	-1,0	-17,9	8,7	0,4	1,69
2010	14,3	17,5	11,5	0,31	1,28
2011	18,6	6,2	20,5	0,31	1,31
2012	11,1	3,4	27,4	0,35	1,48
2013	13,8	7,8	12,3	0,34	1,43
2014	11,2	-3,2	21,5	0,36	1,57
2015	12,9	-9,0	22,5	0,39	1,7
2016	10,2	-1,1	20,6	0,42	1,77
2017	17,8	-2,4	20	0,42	1,84
2018	18,4	-8,4	36,8	0,48	2,08
2019	13,2	-6,0	24,7	0,53	2,22
2020	15,8	-6,6	19,5	0,54	2,29
2021	42,4	11,6	22,2	0,46	2,02
2022	104,9	11,0	77,4	0,39	1,86

Kaynak: *TÜİK, 2023; **GİB, 2023

Tablo 3'e göre Kişi Başı GSYH Değişim Oranı hem TL hem de \$ olarak dalgalanma göstermektedir. Bu nedenle kişi başına gelir ile merkezi yönetim gelirleri arasında BSMV gelirleri ile ilgili bir ilişki kurmak güçtür. Merkezi yönetim gelirleri içinde BSMV tahsilat artış miktarı yıllar içinde % 8,7 ve % 77,4 arasında olmak üzere önemli değişiklikler göstermektedir. BSMV'nin kişi başına GSYH ve tahsilat artış oranından bağımsız olarak merkezi yönetim gelirleri içindeki payı arttıkça GSYH içindeki payı da artmaktadır. Benzer şekilde BSMV'nin kişi başına GSYH ve tahsilat artış oranından bağımsız olarak merkezi yönetim gelirleri içindeki payı azaldıkça GSYH içindeki payı da azalmaktadır. Bununla birlikte 2011, 2017 ve 2022 yılları için bu değerlendirme geçerliliğini kaybetmektedir. Buna göre 2011 yılında BSMV'nin merkezi yönetim gelirleri içindeki payı artmış, tahsilat artış oranı da artmış olmasına rağmen GSYH payı (% 0,31) bir önceki yıla göre aynı kalmıştır. 2017 yılında BSMV'nin tahsilat artış oranı bir önceki yıla göre azalış, merkezi yönetim gelirleri içindeki payı artış göstermektedir. Aynı zamanda BSMV'nin GSYH içindeki payının aynı olduğu da görülmektedir. 2022 yılında merkezi yönetim gelirleri içinde BSMV'nin tahsilat artış oranının ilgili zaman serisinde en yüksek oran olduğu bununla birlikte bir önceki yıla göre hem merkezi yönetim gelirleri içerisindeki payının hem de GSYH içindeki payının bir önceki yılın gerisinde olduğu göze çarpmaktadır.

6. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmanın amacı BSMV'nin vergi uyumu bakış açısıyla ele almaktır. Bu amaçla birlikte BSMV'nin içinde bulunduğu vergi sınıflandırmasında varlığını sürdürmesinin yararı var mıdır? ve Türkiye'de BSMV vergi uyumu durumu nedir? sorularına da cevap aranmaktadır. Öcelikle literatür araştırması yapılmıştır. Buna göre BSMV ve vergi uyumunu ele alan geniş bir literatüre rastlanılmamıştır.

Vergi kanunlarının açık, anlaşılabilir ve basit olması mükelleflerce anlaşılmasını ve benimsenmelerini bir diğer ifadeyle toplum tarafından kabul edilmelerini kolaylaştırmaktadır. Toplum tarafından kabul gören ve benimsenen vergiler her zaman vergi uyumunu artırma eğilimi göstermektedir. Ayrıca vergileme ilkelerinin yerine getirilmesi, devlet politikalarından beklenen çıktılar elde edilmesi için vergilerin açık, basit, anlaşılır ve kolayca okunabilir olmaları önem arz etmektedir (Kuzucu Yapar, 2022, s. 213). Ancak Türkiye'de BSMV'ne yönelik kanun maddeleri karmaşıklık ve okunabilirlik kolaylığı (Yelman, 2021) göz önünde bulundurulduğunda BSMV'ne yönelik kanun maddelerinin vergi uyumunu azaltıcı etki edeceği açıktır.

Türkiye'de 2006-2022 dönemi merkezi yönetim gelirleri içinde BSMV'nin gerçekleşme oranı dikkate alındığında BSMV gelirleri için öngörülen mali amacın gerçekleştiği görülmektedir. Bu bağlamda ilgili zaman serisi için BSMV'nin devlet için en iyi gelir kaynaklarından biri olduğunu söylemek mümkündür. Kaçar & Çetin Gerger (2021, s. 72) çalışmasından BSMV'nin dolaylı vergi olmasının mükelleflerin gönüllü vergi uyumunu azaltıcı etki edebileceği görülmektedir. Mükellefler dolaylı vergilerin varlığından rahatsızlık duydukları için *"BSMV'nin dolaylı bir vergi olması beni rahatsız etmektedir"* cevabı vermiş olma olasılığı da bulunmaktadır. Bununla birlikte BSMV'nin dolaylı bir vergi türü olması, sosyal adaleti sağlayıcı bir araç olarak görülebilmesi ve mükelleflerce kolayca yansıtılması özellikleri nedeniyle gönüllü vergi uyumunu artırır niteliktedir. Buradan hareketle BSMV'nin dolaylı vergi olarak varlığını sürdürmesinin vergi uyumu bakış açısından yararlı olacağı söylenebilir.

Vergi uyumu göstergelerinden biri olan tahsilat/tahakkuk oranının BSMV için merkezi yönetim gelirleri içinde yüksek olduğu ve dolayısıyla bu verginin vergi uyumunun da yüksek olduğu, 2019 yılı ve sonrası için ise vergi uyumunun neredeyse tam olduğu söylenebilir. BSMV'nin merkezi yönetim gelirleri içindeki payı arttıkça GSYH içindeki payının da arttığı, benzer şekilde BSMV'nin merkezi yönetim gelirleri içindeki payı azaldıkça GSYH içindeki payının da azaldığı söylenebilir. Banka sayısı arttıkça merkezi yönetim gelirleri içindeki BSMV'nin tahakkuk miktarı ve dolayısıyla tahsilat miktarı artmaktadır. Bu durum 2019 sonrası verilerinde açık bir şekilde takip edilebilmektedir. Buna göre banka sayısı artışı ile merkezi yönetim gelirleri içinde BSMV'nin tahsilat ve tahakkuk miktarları artışı arasında pozitif aynı yönde ilişki olduğu söylenebilir. Ayrıca banka sayısı azalışı ile merkezi yönetim gelirleri içinde BSMV'nin tahsilat ve tahakkuk miktarları azalışı arasında pozitif aynı yönde ilişki olduğu söylenebilir. Bu varsayımlar gelecek çalışmalarda test edilebilir.

BSMV'nin içinde bulunduğu vergi sınıflandırmasında varlığını sürdürmesinin yararı var mıdır? sorusuna BSMV'nin dolaylı vergi sınıflandırmasında bulunması yansıtılmasını ve tahsilatını kolaylaştırması nedeniyle evet cevabı verilebilir. Bununla

birlikte vergi mükelleflerinin, dolaylı vergileri adaletsiz bulmaları nedeniyle BSMV'nin dolaylı vergi olmasından duyduğu rahatsızlık da politika yapıcılar tarafından göz ardı edilmemelidir. Bunların yanı sıra mükelleflerin hangi vergilerin dolaylı vergi olmasından rahatsız olduğunun araştırılması ile sadece BSMV'nin mi dolaylı vergi olmasından rahatsız olup olmadıkları ortaya konularak, BSMV'nin hangi sınıflandırılmada yer alması gerektiği hususunda ilgili ve yetkililerce daha güvenli karar verilebilir.

Türkiye'de BSMV'nin vergi uyumu durumu nedir? sorusuna BSMV vergi uyumunun yüksek olduğu cevabı verilebilir. BSMV ile ilgili kanun maddelerinin daha açık, anlaşılır, basit ve kolay okunabilir olacak şekilde revize edilmesinin toplam vergi uyumunu artıracığı söylenebilir. Gelecek çalışmalarda bu varsayım saha araştırmaları ile test edilebilir. Ayrıca BSMV mükellefleri ve BSMV'nin yansıtıldığı kişilerin aynı çalışmada katılımcı olması ile kapsayıcı bilgiler hem politikacılar hem de araştırmacılar için elde edilebilir.

Çıkar Çatışması

Yazar, bu makalenin yayınlanması ile ilgili potansiyel çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

Etik Onay

Bu çalışma için etik onay alınmasına gerek duyulmamıştır.

Finansman

Bu çalışma için herhangi bir finansman desteği sağlanmamıştır.

ORCID

Yasemin Arıman, <http://orcid.org/0000-0002-4325-7768>

Kaynakça

- Altınsoy, S. (2010). *Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi'nin Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arslan, C. B. (2020). Vergilemede Açıklık ve Basitlik İlkesi: Kurumlar Vergisi Kanunu'nun Okunabilirlik Düzeyine İlişkin Bir İnceleme. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(4), 687-695. <https://doi.org/10.25287/ohuiibf.704193>
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) (2023). TBS Temel Göstergeler Raporu, <https://www.bddk.org.tr/Veri/Detay/162>
- Bülbül, D., Orkunoğlu, İ. (2009). Türkiye'de Otomotiv Piyasasındaki Özel Tüketim Vergisi İndirimlerinin Maliye Sosyolojisi Açısından Analizi. *Sosyoekonomi*, 10(10). <https://doi.org/10.17233/se.77345>
- Can, İ. (2018). Bankacılık Sektöründe Vergilendirme, Ali Rıza Gökbnar, Cuma Ercan & Yavuz Tansoy Yıldırım (Ed.), *Yerelden Globale Stratejik Araştırmalar IV* içinde (s. 62-73). IJOPEC Publication Limited: London.
- Cullis, John G., Levis, Alan (1997), Why People Pay Taxes: From a Conventional Economic Model to a Model of Social Convention, *Journal of Psychology*, 18, 305-321.
- Çağan, N. (1976). Bankaların Vergi Yükümlülükleri ve Vergi Sorumlulukları. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 33, 1. https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000000918.

- Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) (2023). İstatistikler, <https://www.gib.gov.tr/yarдим-ve-kaynaklar/istatistikler>.
- Güneri, E. (1987). *Banka ve Sigorta İşlemlerinin Vergilendirilmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, T.C. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gürdal, T., Yardımcıoğlu, F., Beşel, F. (2016). Türk Vergi Sisteminin Popülerlik Analizi. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 33-52.
- Kaçar, M., Çetin Gerger, G. (2021). Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi Karşısında Denizli Merkez İlçede Mükelleflerin Tutum ve Davranışlarının Değerlendirilmesi. *Gümrük Ticaret Dergisi*, 8(24), 66-81.
- Kirman, A. (1995). *Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi*, Ankara Üniversitesi: Ankara.
- Kuzucu Yapar, B. (2022). Vergilendirmede Açıklık İlkesi: Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu'nun Okunabilirlik Düzeyine İlişkin Bir Değerlendirme. *Ekonomi İşletme Ve Maliye Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 207-216. <https://doi.org/10.38009/ekimad.1152397>
- Mevzuat. Gider Vergileri Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.6802.pdf>
- Öner, S., Cural, M. (2019). Vergi Karmaşıklığı: Gelir Vergisi Kanunu, Gelir Vergisi Beyanname Düzenleme Rehberleri ve Beyan Broşürlerinin Okunabilirliği. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 99-114.
- Öz, M. (2022). Engellilerin KKDF ve BSMV Yönünden Değerlendirilmesi. *Malî Hukuk Dergisi*, 18, 209, 1061-1072.
- Seyhan, F. (2008). *Finansal İşlem Vergileri ve Türkiye'de Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi Uygulaması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tanrıverdi, S. (2010). *Banka Muameleleri Vergisi'nin Bankacılık Sektöründe Rekabeti Bozucu Etkileri ve Bir Model Önerisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.
- Tunçer, M. (2002). Hükümet-Birey İlişkilerinin Vergi Uyumuna Etkisi ve Türkiye, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 57(3), 107-128.
- Türk Dil Kurumu (TDK) (2023). Türk Dil Kurumu Sözlükleri, Banka, <https://sozluk.gov.tr/>.
- Türkiye Bankalar Birliği (TBB) (2023). 11.12.2023 Tarihi İtibarıyla Gruplar Bazında, Banka ve Bankaların Şube Sayıları, https://www.tbb.org.tr/modules/banka-bilgileri/banka_sube_bilgi_leri.asp
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2023). Kişi Başına GSYH, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yillik-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-2022-49742#:~:text=Ki%C5%9Fi%20ba%C5%9F%C4%B1na%20GSYH%2C%202022%20y%C4%B1l%20C4%B1nda,10%20bin%20659%20dolar%20> oldu.
- Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB) (2023). Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi Oranı-2023, <https://www.turmob.org.tr/mevzuat/pratikBilgiler/105fe2b5-bbc5-43bc-ab84-f048ea9784c0/banka-ve-sigorta-muameleleri-vergisi-orani-2023>
- Yelman, E. (2021). Vergi Karmaşıklığı Bağlamında Türkiye'de Harcama Vergilerinin Okunabilirlik Analizi. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 145-165. <https://doi.org/10.20493/birtop.1011311>.

Yetiz, F. (2016). Bankacılığın Doğuşu ve Türk Bankacılık Sistemi. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(2), 107-117.

Ek 1.

3057

GİDER VERGİLERİ KANUNU(1)

Kanun Numarası : 6802

Kabul Tarihi : 13/7/1956

Yayımlandığı R.Gazete : Tarih : 23/7/1956 Sayı : 9362

Yayımlandığı Düstur : Tertip : 3 Cilt : 37 Sayfa : 1982

Bu Kanunun yürürlükte olmayan hükümleri için bakınız

"Yürürlükteki Bazı Kanunların Mülga Hükümleri Külliyatı",

Cilt: 1 Sayfa: 445

BİRİNCİ KISIM

Madde 1 – 27 (Mülga : 25/10/1984 - 3065/61 md.)

İKİNCİ KISIM

Hizmet Vergileri

BİRİNCİ BÖLÜM

Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi

I - Mevzu, vergiyi doğuran olay

Madde 28 – (Değişik birinci fıkra: 3/6/1986 - 3297/16 md.) Banka ve sigorta şirketlerinin 10/6/1985 tarihli ve 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanununa göre yaptıkları işlemler hariç olmak üzere, her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün muameleler dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar banka ve sigorta muameleleri vergisine tabidir.

(Değişik ikinci fıkra: 17/4/1981 - 2447/6 md.) Bankerlerin yapmış oldukları banka muamele ve hizmetleri dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar (kendileri veya başkaları hesabına menkul kıymet alıp satmayı, alım-satıma tavassut etmeyi veya alıp sattıkları menkul kıymet karşılığı borçları ödemeyi taahhüt etmeyi meslek haline getirenlerin bu faaliyetleri dolayısıyla lehlerine kalan paralar ile mevduat faizi vermek veya sair adlarla faiz ve benzeri menfaatler sağlamak üzere devamlı olarak para toplama işiyle uğraşanların topladıkları paralara sağladıkları gelir ve menfaatler üzerinden komisyon, ücret, hizmet karşılığı gibi adlarla aldıkları paralar dahil) da banka muameleleri vergisine tabidir.

(Değişik üçüncü fıkra: 23/7/2010-6009/1 md.) 90 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye göre ikraz işleriyle uğraşanlarla ikinci fıkrada belirtilen muamele ve hizmetlerden herhangi birini esas işgal konusu olarak yapanlar bu Kanunun uygulanmasında banker sayılırlar. Bir şahsın münhasıran altın alım ve satımı ile uğraşması banker sayılmasını gerektirmez.

II - İstisnalar

İstisnalar:

Madde 29 – Aşağıda yazılı muameleler dolayısıyla alınan paralar banka ve sigorta muameleleri vergisinden müstesnadır:

a) Merkezleri Türkiye'de bulunan bankaların kendi şube ve ajansları ile veya bu şube ve ajansların birbirleriyle yaptıkları muameleler dolayısıyla tahakkuk eden paralar,

b) Merkezleri Türkiye dışında bulunan bankaların Türkiye'de mevcut şube ve ajanslarının birbirleriyle yaptıkları muameleler dolayısıyla tahakkuk eden paralar,

c) Hususi kanunlarla her türlü vergiden istisna edilmiş olan esham ve tahvillerin, faiz, temettü ve ikramiyeleri ile Merkez Bankasınca ihraç edilen likidite senetlerinden elde edilen faiz gelirleri ve 28/3/2002 tarihli ve 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanunun 7/A maddesine göre kurulan varlık kiralama şirketleri tarafından ihraç edilen kira sertifikalarından elde edilen kira gelirleri ve vade sonunda lehe alınan paralar, (1)²(2)³

¹ (1) Bu Kanunun, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisine ilişkin hükümleri dışında kalan diğer hükümleri 25/10/1984 tarih ve 3065 sayılı Kanunun 61 inci maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

² (1) 28/3/2007 tarihli ve 5615 sayılı Kanunun 17 nci maddesiyle bu bende "ikramiyeleri" ibaresinden sonra gel-mek üzere "ile Merkez

- ç) (Ek:17/1/2019-7161/2 md.) Varlık finansmanı fonlarının sermaye piyasalarında yaptıkları işlemler nedeniyle elde ettikleri paralar,
- d) Bankaların müşterileri nam ve hesabına başka şahıs ve müesseselere yaptırdıkları hizmetler mukabili olarak aldıkları ve aynen mezkûr şahıs veya müesseselere ödedikleri paralar,
- e) (Değişik: 3/6/1986 - 3297/17 md.) Bankaların, bankerlerin ve sigorta şirketlerinin sermayelerinin tamamı kendilerine ait veya iştirakleri bulunan sınıai işletmelerden sağladıkları karlar,
- f) (Değişik: 4/1/1961 210/4 md.) Bankaların, bankerlerin ve sigorta şirketlerinin sermayelerine iştirak ettikleri banka, banker ve sigorta şirketlerinin bu kanuna göre banka ve sigorta muameleleri vergisine tabi muamelelerden mütevellit karları,
- g) 5842 sayılı Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığı Kanununun 6,7 8,9, 10 ve 11 inci maddeleri ile 12 nci maddesinin (b) ve (c) fıkralarında zikrolunan işler dolayısıyla Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığı lehine tahakkuk edecek paralarla aynı kanunun 2 nci ve 13 üncü maddeleri gereğince, bankanın veya kuracağı ortaklıkların, yukarıda sayılan işlerin görülmesine veya tesislerin işletilmesine dair hakiki veya hükmi şahıslarla yaptıkları anlaşmalar dolayısıyla elde edecekleri paralar ve bankanın veya kuracağı ortaklıkların anlaşmalar yaptıkları hakiki ve hükmi şahıslar lehine aynı işler dolayısıyla tahakkuk edecek paralar,
- h) 6266 sayılı kanuna göre kurulan kan bankalarının mezkûr kanunda yazılı işler dolayısıyla elde edecekleri paralar,
- i) (Değişik : 21/2/2007-5582/30 md.) Emeklilik sözleşmeleri, hayat sigortaları (hayat sigortalarında ferdi kaza, hastalık sonucu maluliyet ve tehlikeli hastalıklar teminatlarının da ek teminat olarak verildiği sözleşmeler dahil) ve sağlık sigortaları ile ihracata ait nakliyat sigortalarında ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 38/A maddesinin birinci fıkrasında tanımlanan konut finansmanı kapsamında yapılan sigortalarda sözleşme ve poliçe üzerinden alınan paralar,
- j) Mükerrer sigorta muameleleri ile retrosesyon muameleleri dolayısıyla alınan prim, komisyon vesair paralar,
- k) (Ek: 25/6/1964 - 482/6 md.) Biçilmemiş veya toplanmamış her türlü tarım mahsulleri ile tarım hayvanları için akdolunan zirai sigortalar dolayısıyla alınan paralar,
- l) (Ek: 25/6/1964 - 482/6 md.)Nükleer rizikolara karşı yapılan sigortalar dolayısıyla alınan paralar,
- m) (Ek: 25/6/1964 - 482/6 md.; Değişik : 22/7/1998 - 4369/63 md.) Türkiye Halk Bankasının, ihtisas kredileri kapsamında küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerine verdiği krediler ya da bu işletmelerin dış ticaret işlemlerine yaptığı aracılık hizmetleri dolayısıyla aldığı paralar ile Esnaf ve Sanatkarlar Kefalet Kooperatiflerinin kefaleti altında esnaf ve sanatkarlara verdiği krediler dolayısıyla alınan paralar ve bu kooperatiflerin ortaklarından masraf karşılığı adıyla aldığı paralar,
- n) (Ek : 17/4/1981 - 2447/7 md.) Mevduat toplamayan bankaların açmış oldukları yatırım kredileri dolayısıyla kendi lehlerine aldıkları paralar.
- o) (Ek : 24/6/1994 - 4008/35 md.) Bankaların,yetkili müesseselerin, özel finans kuruluşlarının ve PTT'nin Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkındaki Kararlar ve bu kararlara dayanılarak çıkarılan tebliğlere göre Merkez Bankasına yapacakları zorunlu, döviz ve efektif devirleri,
- p) (Ek : 24/6/1994 - 4008/35 md.) Arbitraj muameleleri ile (...)2⁴ vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerine ilişkin muameleler ve bu muameleler sonucu lehe alınan paralar. (1)⁵(2)⁶
- r) (Ek : 22/7/1998 - 4369/63 md.) Kooperatifler aracılığı ile Başbakanlık Toplu Konut İdaresi ve bankalar tarafından açılan konut kredileri dolayısıyla lehe alınan paralar.
- s) (Ek : 20/6/2001 - 4684/20 md.) Kurumlar Vergisi Kanununa göre yapılan birleşme, devir, bölünme ve hisse değişimi işlemlerinden doğan kazançlar.
- t) (Ek : 28/6/2001 - 4697/12 md.; Değişik: 15/7/2016-6728/9 md.) Emeklilik yatırım fonlarının, menkul kıymet yatırım fonlarının, menkul kıymet yatırım ortaklıklarının, girişim sermayesi yatırım fonlarının ve girişim sermayesi yatırım ortaklıklarının para ve sermaye piyasalarında yaptıkları işlemler nedeniyle elde ettikleri paralar,
- u) (Değişik : 21/2/2007-5582/30 md.) Bankalar, sigorta şirketleri, emeklilik şirketleri ve ipotek finansmanı kuruluşlarının kuruluşlarında veya sermayelerini artırdıkları sırada çıkardıkları hisse senetlerinin itibarı değerlerinin üzerinde elden çıkarılması sonucu kendi lehlerine kalan paralar,
- v) (Ek: 30/12/2004 – 5281/39 md.) 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 8 inci maddesinin birinci fıkrasının

Bankasınca ihraç edilen likidite senetlerinden elde edilen faiz gelirleri," ibaresi eklenmiş ve metne işlenmiştir.

³ (2) 3/4/2013 tarihli ve 6456 sayılı Kanunun 14 üncü maddesiyle, bu bende "faiz gelirleri" ibaresinden sonra gelmek üzere "ve 28/3/2002 tarihli ve 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanunun 7/A maddesine göre kurulan varlık kiralama şirketleri tarafından ihraç edilen kira sertifikalarından elde edilen kira gelirleri ve vade sonunda lehe alınan paralar," ibaresi eklenmiştir.

⁴ (2) 28/11/2017 tarihli ve 7061 sayılı Kanunun 11 inci maddesiyle, bu bentte yer alan "Türkiye'de kurulu bor-salarda gerçekleştirilen" ibaresi madde metninden çıkarılmış olup aynı Kanunun 123 üncü maddesi uyarınca söz konusu değişiklik 7061 sayılı Kanunun yayım tarihi olan 5/12/2017 tarihini izleyen ay başında yürürlüğe girmiştir.

⁵ (1) 23/7/2010 tarihli ve 6009 sayılı Kanunun 2 nci maddesiyle bu bentte yer alan "Arbitraj muameleleri" ibaresi 1/8/2010 tarihini izleyen aybaşından geçerli olmak üzere "Arbitraj muameleleri ile Türkiye'de kurulu borsalarda gerçekleştirilen vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerine ilişkin muameleler" şeklinde değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

⁶ (2) 28/11/2017 tarihli ve 7061 sayılı Kanunun 11 inci maddesiyle, bu bentte yer alan "Türkiye'de kurulu bor-salarda gerçekleştirilen" ibaresi madde metninden çıkarılmış olup aynı Kanunun 123 üncü maddesi uyarınca söz konusu değişiklik 7061 sayılı Kanunun yayım tarihi olan 5/12/2017 tarihini izleyen ay başında yürürlüğe girmiştir.

(12) numaralı bendi kapsamındaki işlemler dolayısıyla lehe alınan paralar,

y) (Ek: 21/2/2007-5582/30 md.) İpotek finansmanı kuruluşlarının, konut finansmanı kuruluşlarının ve konut finansmanı fonlarının, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 38/A maddesinin birinci fıkrasında tanımlanan konut finansmanı kapsamında yaptıkları tüm işlemler dolayısıyla lehe alınan paralar.

z) (Ek: 25/12/2015-6655/1 md.) 17/4/1957 tarihli ve 6948 sayılı Sanayi Sicili Kanununa göre sanayi sicil belgesini haiz sanayi işletmelerince münhasıran imalat sanayinde kullanılmak üzere alınan makine ve teçhizatın finansmanı için bu işletmeler tarafından kullanılan krediler dolayısıyla lehe alınan paralar (Bu bendin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Maliye Bakanlığınca belirlenir.).

III - Mükellef, matrah, nispet

Mükellef:

Madde 30 – (Değişik: 4/6/2008-5766/25 md.) Banka ve sigorta muameleleri vergisini banka ve bankerlerle sigorta şirketleri öder. Sigorta aracılığı tarafından yapılan sigorta işlemlerinde de verginin mükellefi sigorta şirketleridir.

Matrah:

Madde 31 – Banka ve sigorta muameleleri vergisinin matrahı 28 inci maddede yazılı paraların tutarıdır.

Kambiyo alım ve satım muamelelerinde kambiyo satışlarının tutarı vergiye matrah olur.

(Ek fıkra: 4/6/2008-5766/25 md.) Sigorta işlemlerinde verginin matrahı, bu işlem dolayısıyla poliçede yer alan prim tutarıdır. Prim tutarının hesabında, sigorta işlemi dolayısıyla komisyon ve benzeri adlarla sigorta araçlarına yapılan ödemeler indirim konusu yapılamaz.

Vergi matrahından gider ve vergi adı altında indirim yapılamaz. Bu kanunla alınan banka ve sigorta muameleleri vergisi matraha dahil edilmez.

(Değişik beşinci fıkra: 15/7/2016-6728/10 md.) Sigorta şirketleri, iptal ettikleri sigorta muamelelerine ilişkin vergileri (yalnızca iptal tarihinden sonraki döneme ait olan kısmı), iptalin gerçekleştiği dönemde; bankalar ve finansman şirketleri, 7/11/2013 tarihli ve 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun gereğince tüketicilere iade ettikleri ücret, komisyon ve benzeri adlarla tahsil ettikleri tutarlara ilişkin vergileri, iadenin gerçekleştiği dönemde hesaplanan banka ve sigorta muameleleri vergisinden indirebilirler. Bu dönemde indirilemeyen vergiler, sonraki dönem beyannamelerinde indirim konusu yapılabilir.

(Ek fıkra: 28/3/2007-5615/17 md.) Maliye Bakanlığı, bu maddenin uygulanmasına ilişkin usûl ve esasları belirlemeye yetkilidir.

Yabancı para ile olan muameleler:

Madde 32 – Yabancı para üzerinden yapılmış olan muamelelere mütaallik vergi matrahlarının tayin edilmesinde Maliye Vekaletince her altı ayda bir tesbit edilecek kurlar nazara alınır.

Nispet:

Madde 33 – (Değişik : 17/4/1981 - 2447/8 md.) Banka ve sigorta muameleleri vergisinin nispeti % 15 (binde iki) dir. Kambiyo muamelelerinde nispet matrahın binde ikisidir.(1)⁷(4)⁸

(Değişik: 12/6/2002 – 4761/5 md.) Cumhurbaşkanı, bu maddede belirtilen vergi oranını bankalar arası mevduat muameleleri, bankalar ile 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa göre kurulan aracı kurumlar arasındaki borsa para piyasası muameleleri ve diğer banka ve sigorta muameleleri için ayrı ayrı veya birlikte % 1'e, kambiyo muamelelerinde ise sifıra kadar indirmeye ve kambiyo muamelelerinde on katına, vergiye tabi diğer muamelelerde ise kanuni seviyesine kadar artırmaya yetkilidir.(2)⁹(3)¹⁰(4)¹¹

⁷ 1) Bu fıkrafta yer alan vergi nisbeti, 28/8/1998 tarih ve 98/11591 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile işlem türüne göre yeniden tespit edilmiş olup, daha sonra bu nisbetler, 30/9/2020 tarihli ve 31260 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanan 3031 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile (binde iki) olarak değiştirilmiştir. Bu fıkrafta daha önce ve sonra yapılan değişiklikler için bu Kanunun sonundaki "KARARNAMELER İLE YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER CETVELİ"ne bakınız.

⁸ (4) 5/12/2019 tarihli ve 7194 sayılı Kanunun 8 inci maddesiyle, birinci fıkrada yer alan "binde biridir" ibaresi "binde ikisidir" şeklinde ve ikinci fıkrada yer alan "yukarıdaki oranları aşmayacak şekilde yeniden tespit etme-ye yetkilidir" ibaresi "kambiyo muamelelerinde on katına, vergiye tabi diğer muamelelerde ise kanuni seviyesi-ne kadar artırmaya yetkilidir" şeklinde değiştirilmiştir.

⁹ (2) 28/3/2007 tarihli ve 5615 sayılı Kanunun 17 nci maddesiyle; bu fıkrafta yer alan "bankalar arası kambiyo muamelelerinde" ibaresi "kambiyo muamelelerinde" şeklinde değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

¹⁰ (3) 2/7/2018 tarihli ve 700 sayılı KHK 'nin 36 ncı maddesiyle, bu fıkrafta yer alan "Bakanlar Kurulu" ibaresi "Cumhurbaşkanı" şeklinde değiştirilmiştir.

¹¹ (4) 5/12/2019 tarihli ve 7194 sayılı Kanunun 8 inci maddesiyle, birinci fıkrada yer alan "binde biridir" ibaresi "binde ikisidir" şeklinde ve ikinci fıkrada yer alan "yukarıdaki oranları aşmayacak şekilde yeniden tespit etme-ye yetkilidir" ibaresi "kambiyo muamelelerinde on katına, vergiye tabi diğer muamelelerde ise kanuni seviyesi-ne kadar artırmaya yetkilidir" şeklinde değiştirilmiştir.